

Nyomdokvizemre hágok, mosoly nyaldossa arcom

Ezelőtt 71 évvel Rainer Maria Rilke felkereste Gorkijt. A találkozásról, illetve Rilkeről Gorkij évekkal később kétmondatnyi aperçubon emlékezett meg, ilyenformán: „Ez Rilkére emlékeztet engem. Arra a kérdésre, hogy mi a véleménye Peter Altenbergről, azt mondotta: »Úgy rémlik, egyszer reggeliztem vele a Praterben.«**

Miről jutott eszünkbe a történet? A messzemenően azonos technikáról, amivel Egyed Péter válaszol a versei olvastán magunkban ugyan, de mégis neki feltett kérdésekre.** Lássuk mindjárt az első, a kötetnyitó verset: *Kis-Kolozs álma városáról*. Míg olvassuk, elkerülhetetlen, hogy ne kérdezzük meg: mi volt Kis-Kolozs álmanak értelme és jelentősége, maga és városa szempontjából? Egyed válaszul elmondja: míg Kis-Kolozs álmodott, jövődjét gömb-kövek vitatták meg. Lásunk egy másik verset. 17. lap: *A várakozás*. Mi volt a várakozás célja és tartalma, melyre azok várakoztak, a létbe-vetettek és történésemben otfeledettek? A válasz: mi, amíg a várakozás tartott, futkároztunk és olykor örvendeztünk. Más. 27. lap: *Az újjászületés*. Hogyan lehetne újjászületni bensőleg úgy, hogy az emberben lévő sok kacat, az elhasznált mozdulatok milliói újra fényesek legyenek? A költő válaszul megint másról beszél. Elillan a meleg? eltűnt egy ének? Ne bánkódj emiatt. 39. lap: Ki volt az, aki hirtelen énekelni kezdett a narancsszállító teherautóban? A vers végén csak azt tudjuk meg, hogy úgy énekel, mint kit „közöny nem bánt, s nem eshet baja“. 41. lap: *Élők*. A vers kérdéssel kezdődik: „Honnan jön ma a szó?“ A válasz: „Vért bont vas-izzé a mindennap, / roncsolt hemoglobin rozsdázza szájam.“

Ezt a dolgot nem lehet azzal kikerülni, hogy úgymond rosszul kérdezzünk. Rosszul kérdezzünk, persze, de attól Egyed még felelhetne jól. Azt sem mondhatjuk, hogy a válaszadásnak ez a módja kitérő; mert nem kitérő, egyszerűen csak nem a két, általunk megszokott módon közelít a jelenségekhez. Allitóltag az ókorban a dolgoknak a miértjét, az újabb korokban a hogyanját próbálják megfelelni. Rilke a főt elmesélt történetben nem arról beszélt, ki volt Peter Altenberg, még csak arról sem, hogy milyen volt. És mégis megtudunk, a válaszadás módjából, valami lényegeset róla. Mint ahogyan Egyed is a jelenség magyarázatát a jelenség egy szélsőségesen esetlegesnek tűnő, látszólag csak periferikusan hozzátartozó attribútumával helyettesíti. Az eljárás során jelenvalóvá lesz az önmagát a tárggyal valamilyen viszonyba, illetve vonatkozásba állító szubjektum is. A történet értelmes egésszé lesz, anélkül hogy Egyed választ adna kérdéseinkre, ő következetesen elzárkózik attól, hogy értelmezze vagy magyarázza önmagát. Egyed a bevált gyakorlattal ellentétben nem súg, és az ettől elfogott olvasónak magának kell egyedül, külső fogózóknélkül szembenéznie azzal, amit látnia adatik e könyvben.

Egy eltévedt bűvár gondolatait villamos rája borzolja föl a víz alatt, azután megpillantja a hullámtörő tajtékját. Beláthatatlan nagy szárny alatt rókaszín alkonyat lopakodik. A földről szélvihar által magasba emelt gazdjára visszragyog két boldog faláb. Egy görög munkásokat és narancsokat szállító teherkocsin valaki egyszerre csak énekelni kezd. Ezek és a többi hasonló (nálunk szokatlan) érzékletességgel megfogalmazott kép — mindegyikükben van valami drámaiság — sokáig villognak még a kötet olvasójának tudatában, miután becsukta a könyvet, nem hagyják békén, snitt, egyik a másik mellett és mögött; „A szemfenéken egy epervásár / vörös foltjaiként hány ülelés, / hány dobverő pereg“; egy vasutas „a gomok között járkaál, és a berozsdásodott / borvízforrásokat próbálja életre sípolni. De a földből / kiálló vasgégékből csak száraz kénköhögések / törnek elő. Ó is köhög.“ — „egy kép: átüt a tudaton, / mint salétrom a falon, / vér a ruhadarabon“. Egy vég-parti őrség katonái rózsát gyűjtanak, valahol fönn Északon. Olyan vidéken, ahol „kegy teremt jogot, / és a lelkek farkas-róffel mérték, / eszünk pedig alkal-

* Az eseményekről Rilke is beszámol: „A szomorú lámpa egész egyenletesen világította meg Gorkijt [...] és néhány borús hangulatú orosz férfit, akik tudomást sem vettek rólam.“

** Egyed Péter: A parton lovashajnal.

mazott". Ugyanitt, ebben a könyvben „tudatodat szitává lövik ugyanazt a szót röpitő fegyverek". Vagy: egy erőszakos szónok — egy diktátor — gyötri a hallgatókat, lassan apróra tördelve őket „szája kis rézmozsarában".

A szónok hallgatósága azonban csodálatosképp ellenáll a tudata ellen végrehajtott folytonos agresszióknak. A hallgatók személyiségstruktúrája olyan lehet, mint az Egyed Péteré. Egyed énje ugyanis diszkontinuus, nem-folyamatos ego. Ahogyan ő maga mondja kötetbe vezetőjében: „az idő önkényesen halmoz egymásba részleteket éned különböző korszakaiból." Míg az időutazás megszokott technikája: táj és idő változik, az én ugyanaz, azonos, egységes marad, addig Egyednél ez fordított: az én változik, a díszletek nem lényegesek; az időutazás belső. *Nem az idő kevert, hanem az én.* Saját lényének identitása ily módon problematikussá válik. Annál is inkább, mert hiszen az én éppen úgy nem rajzolható körül egyetlen folyamatos vonallal, ahogyan a tenger és a sivatag határa is (legfőnnebb) csak statisztikai értékűnek fogadható el a térképen. Bertrand Russell írja: „Nehéz bármiféle olyan lelkiállapotot találni, melyben kizárólag önmagannak volnék tudatában — s nem valami komplexusnak, melynek én vagyok egyik összetevője." (*Tudás ismeretség révén és tudás leírás révén*) Továbbgondolva a dolgokat, világos az is, hogy nehéz bármiféle olyan lelkiállapotot találni, melyben pillanatnyilag meg- és átélt éneket kinevezhetném az énemnek, vagyis azonosíthatnám mint reprezentatív önmagamot. Egy tanulmányban arról olvastam, hogy John Barth *Jacob Horner* nevű regényhőse adott pillanatban ezt mondja: „Bizonyos értelemben Jacob Horner vagyok." A tanulmány írója szerint Jacob Horner azért lehet csak bizonyos, egyfajta értelemben önmaga, mert a szereplők, magatartásformák özönében megállapíthatatlan, hogy tetteinkből és gondolatainkból mennyi mondható a sajátunknak. E kötet költője viszont annál is több joggal toldhatná meg bemutatkozásakor ily módon a nevét: „Bizonyos értelemben Egyed Péter vagyok"; mert állandóan több, az idő különböző szeleteihez rendelhető énje van jelen, s akinek több énje van, azok közül egyik sem az övé. A kötet végére még az is kiderül, mindennek tetejébe, hogy a költő állandóan érzi magában, mint tőle idegen testet, énjének azt a változatát, mely meg fog halni majd — és ez az én a mostaninak nem is hagy békét. Mit lehet tenni ilyenkor? Mit lehet tenni egy olyan világban, ahol énem leválaszthatatlan a dolgokról (melyek ily módon elhatalmasodtak rajtam), másrészt pedig még az is tisztázhatatlan, mit nevezhetek saját énemnek?

A kötetből tisztán kihallani, amint Egyed Péter így szól: szétbontom az egészet.

Mielőtt megvizsgálnók, *hogyan* teszi, nézzük meg azt is, mik a további indokai, a mellett a legfontosabb mellett, hogy önmagát, személyisége patternjeit keresi; ezenkívül még mi indokolja ezt a nehéz és fáradságos munkát?

Röviden válaszolva: a tudat elleni támadás, és, ezzel összefüggésben, a nyelv kiüresedése. (Heidegger: „A nyelv a nyilvánosság diktatúrájának uralma alá kerül. A nyilvánosság előre meghatározza, hogy mi érthető, és hogy mit kell elvetni mint érthetlent... A nyelvnek e mindenhol oly rohamos kiüresedése az ember lényegének a veszélyeztetettségéből ered." — *Platón tanítása az igazságról*.)

Egyed Péter erről így beszél (*Az elveszett szó*): a szó megkövül, rontón saját ágyára telepszik, „idegen útra tér, kémsel, ellenőriz, / a száj körül sündörög — / benne éned sápadtan bolyong, / már hazudnék, magát nem találja".

A nyelvet pedig nem szabad kiüresedni hagyni. „Tolmács-létünk szó és világ között" (*A tolmács sétája a kertben*), ez annyit jelent, hogy — ismét Heidegger szavaival — az ember világban való létét, itt-létét, otthonát esetről esetre kell megállapítania, ez pedig a nyelv (mely az emberek földhöz tartozását tanúsítja), illetve a költészet révén történik.

Lássuk tehát a lebontás hogyanját.

A feladat, amint szó esett róla, kettős: (1) le kell bontani a komplexust, melynek egyik összetevője vagyok, illetve (2) meg kell tisztítanom az énem minden egyébtől. Más szóval: *környezet és emlékezet kiürítése*; a lebontás külső és belső.

1. A külső világ lebontása. Tudjuk, hogy minden érzéki adat a végtelenségig összetett; egymással valamilyen viszonyban álló részekre darabolható. A jelenségek gyakorlatilag bármédig bonthatók, újabb és újabb összetevőket kell szétválasztanunk. A nehézségek azonban végül is csak mennyiségi (minőségileg rossz végtelen), úgyhogy adott ponton abbahagyhatjuk a munkát. Ekkor emeljük fejünket fel, és hordozzuk körbe a szemünket. Hol vagyunk? „Fa, bokor vagy egyéb jel sehol sem volt a / szemiotikusok legnagyobb kétségbeesésére, / és a miénkre." Mi az egyetlen megmaradt bizonyosság annak számára, aki eljutott idáig? A látóhatár.

mert ahhoz mégiscsak — és mindig — viszonyíthatjuk magunkat. A látóhatár annak garanciája, hogy a világ újból berendezhető. Addig, míg van látóhatár és vagyok én, semmi sincs veszte. „Az eligazodást — bár elég hihetetlennek tűnt — némi-keppen mégiscsak a horizont segítette.“ — Az van jelen e tájon, „aki nincsen, / és aki ott állt, / ahol nem állt ott“. (64.)

2. Ekkor fog neki a költő, ezen a tájon, a második feladatnak, a belső lebontásnak a megvalósításához. Ez — az én kiürítése — már csak azért is szükséges, mert a költő érteni akarja a világot, saját énünkől kiindulva viszont a jelen valósága nem érhető. Saját szubjektív énünk lényege ugyanis ellentmondást nem tűrő rendszerben nyilatkozik meg, amely — mint Eduard Grisebach írja, akinek a fejtegetéseit az alábbiakban is idézem — egységet és folytonosságot biztosít számunkra. Énünk a múltra épül, azon konstruálódott, a múlt viszont nem segít hozzá bennünket a jelen megértéséhez. A jelen valósága nem vezethető le az ismeretből — már csak azért sem, mert a jelenbe belépő múlt nem azonos a tulajdonképpeni múlttal, jelenbe lépésekör átalakul.

A múlt ezenkívül tönkreteszi a jövőt, mert a határozottan megformált múlt határozott módon korlátozza a jövő szabadságát — ezért a jövő feltételezi az emlékezet legalább részleges megsemmisítését. A múlt, súlyával, túlterheli és agyonnyomja a jelent meg a jövőt. Ezért, ha a múltat megszüntettük, több esélyünk adatik jelen lenni.

Egyed Péter szavaival (*FÓNIX eljövetele*): „A FÓNIXmadár mutatókarmában / megvillantja jelenedet és annak / tagadását“ — „Öt nem érdekli, hogy ki voltál, / csak az, hogy ki leszel“ — „magadnál vagy és elválsz / kihűlt mozdulataidtól“ — el bizony, elválsz tőlük, múltad leveted, mint egy kigyóbört, nem fontos, ki voltál, az a fontos, ki leszel — emlékekkel a nyakunkon, emlék-púppal a hátunkon a jelent nemhogy körülhatárolni, de még érinteni sem tudjuk. Márpedig Egyed Péternek a múlt igen súlyos ballasztjától kell megszabadulnia. Nagyjából erről a viaskodásról szól maga a könyv. „Torkodból nem kérdés és felelet“ — írja —, hanem „vadkacsakiáltás / és mozdonytöfögés, fejszecsattogás / a múlt elfelejtett állomásaiból és határaiból.“ Azután: „A kert [...] rátok emlékeztet és magamra is“, a régi séták hangja-emléke „belénk költözött“ — „ezért érezzük magunkat szakadatlan“. Ugyanebben a versben (*A tolmács sétája*): „míg tart az emlék“ — írja —, addig tart „tolmács-létünk szó és világ között“.

Dehát, mint láttuk, Egyed Péter nem is akarja szakadatlanul, mintegy a múlt meghosszabbításaként, érezni, szakadatlanul egynek-érezni magát. Am a múlt elutasítása átalakítja a tudatot. Egyed Péter lemondott énje egységességéről és folytonosságáról, lemondott múltjáról és emlékezetéről, lemondott arról az olcsón hozzáférhető lételfoglaltságról, hogy a világ maguktól létező dolgainak tőlünk semmilyen erőfeszítést nem igénylő szemlélésébe merüljön. Mi maradt Egyed Péterből a nagy lebontás után? Mi hallatszik a kiüresített tájon, hogyan beszél a kiüresített én?

„Ó, ne szakítsatok le a világ testéről, mert sziget lettem, szigetelt semmi“

„felsírsz, hogy szemed kiégett körtéi és idegeid kiégett téli biztosítékai között senki sem jár“

„az út porában, avar és evőeszközök között [...] jelentéseitek után tapogatózol“

Ótestamentumi kifosztottság.

Itt érkeztünk el Egyed Péter költészetének, világhoz való viszonyának kulcskategóriájához, a (nem reneszánsz értelemben felfogott) újjászületéshez. Kíséréljük ezt meg magának a szövegnek alapján bizonyítani.

A világot tehát Egyed Péter szétbontotta, ami persze nem jelenti, hogy megsemmisítette; szétszedve ugyan, de megvan, a dolgok ott sorakoznak rögtön a látóhatáron túl. Ekkor hangzik el a kérdés (56.) a kiürített vidék középpontjában: „Mintegy / félálomban hallottam: MERRE INDULJUNK.“ A látóhatáron túl: az általános szétszórtság, tökéletes káosz állapotában található világ, alapjelentéseikre bontott, egynemű, egyszerű, egyértelmű, pontszerűvé redukált dolgok halmaza. Hogyan fog ez az atomjaira tovább-nem-boncolható, részre elkülönített világ összeállni? Hogyan találkoznak majd egymással a részecskék? Netalán maguktól? „Epikurosz volt olyan szegénytelen, hogy azt kívánta, az atomok minden ok nélkül térjenek el [...] azért, hogy találkozhassanak“ [és összekapcsolódhassanak] (Kant: *Az égtőlános természetértétele...*).

Mit tesz Egyed Péter tetszalottságából való újjászületéséért („Újjá akarsz születni, és nem tudod, hogyan válnék benned újra arannyá a sok kacat, hogy lehetne titokká és jelentéssé millió elhasznált mozdulat“ — *Az újjászületés*, 27.),

hogyan próbálja meg — mert nem hisz abban, Epikurosz módjára, hogy maguktól összetalálkoznak és kapcsolódnak az alap-építőelemek —, milyen módszerrel kísérli meg a kompromittálódott, depraválódott dolgok homogenizált újra- és másként-összeillesztését?

Láttuk, hogy az újjászületés madarát (47.) nem érdekli, ki voltál, „a pókhálós ablakszemeken benzinespalackot vág be“ — nem vitás, a múlt, az emlékezet pókhálós ablakszeméről van szó. Ezek után arra számítunk, hogy Egyed más Egyedként születik újra, egy másmilyenek újjáépített világba. Ám mindannyiunk meglepetésére Egyed, a rá jellemző mérhetetlen ravaszsággal, ugyanazt — minden (bár esetleg mégis félrevezető) jel szerint ugyanazt — a világot választja, amelyet oly nagy fáradtság árán bontott le.

Magellán elindul, és ugyanoda érkezik meg, ahonnan elindult („Ahonnan indultál, oda érkezel“ — *Ballada Magellánról*, 77.). Itt Magellán persze most nem történeti személy, nem érdekes, hogy leszúrták és felnégyelték, mielőtt hazaérhetett volna. Ugyanazon a mólón áll tehát, a kötet legvégén, mint ahol elindulása előtt állt. Erdemes volt? Az a sok kínlódás hát megérte, hát hiába indul neki az ember a világnak, a világ-végére-vívó út is ugyanahhoz a mólóhoz vezet, amelyen az ember már gyermekkorában is ott álldogált? Hát érdemes volt Egyed Péternek leválasztania magát a világ testéről, és elfelejtenie mindent? Hogy megint ugyanazok a folyók, teherkocsik, diktátorok...? „Ahonnan indultál, oda érkezel“? Hát akkor minek elindulni?

A hazatért Magellán vállán, köpenyként, ott a megismerés és a szabadság. Miután mindent elvetettél, ugyanazt — például Sevillát — már *választod*; azelőtt nem választottad, hanem csak *adatott* néked. Az, ami eddig *adott* volt számodra, adták néked, az most már a tiéd; és csak most a tiéd. Az újjászületés: megváltás. Eddig csak *léteztél*, most már *vagy*. Ez volt tehát a végsőkhöz való eljutás értelme, célja és eredménye: „Itt-létem értelme, hogy tovább mehettem“ (75). Mert az *újra itt* valójában azt jelenti, hogy *tovább*. Még ha a környezet ugyanaz is — az én nem ugyanaz. Emlékezzünk: Egyednél nem a táj, hanem az én változik. Mert hát állítható-e, hogy *ugyanaz* a Magellán érkezett meg? Nem véletlen, hogy Magellánal a kötet végén találkozunk. Magellán elindult, és a kötet végén ugyanott áll, ahonnan elindult; de mekkora különbség! Egyed Péter elindult (lásd például: „Nyomdokvizemre hágok“ — 32.), és a kötet végén ugyanott áll. De mekkora különbség! Visszatért ugyanazként és mégis másként.

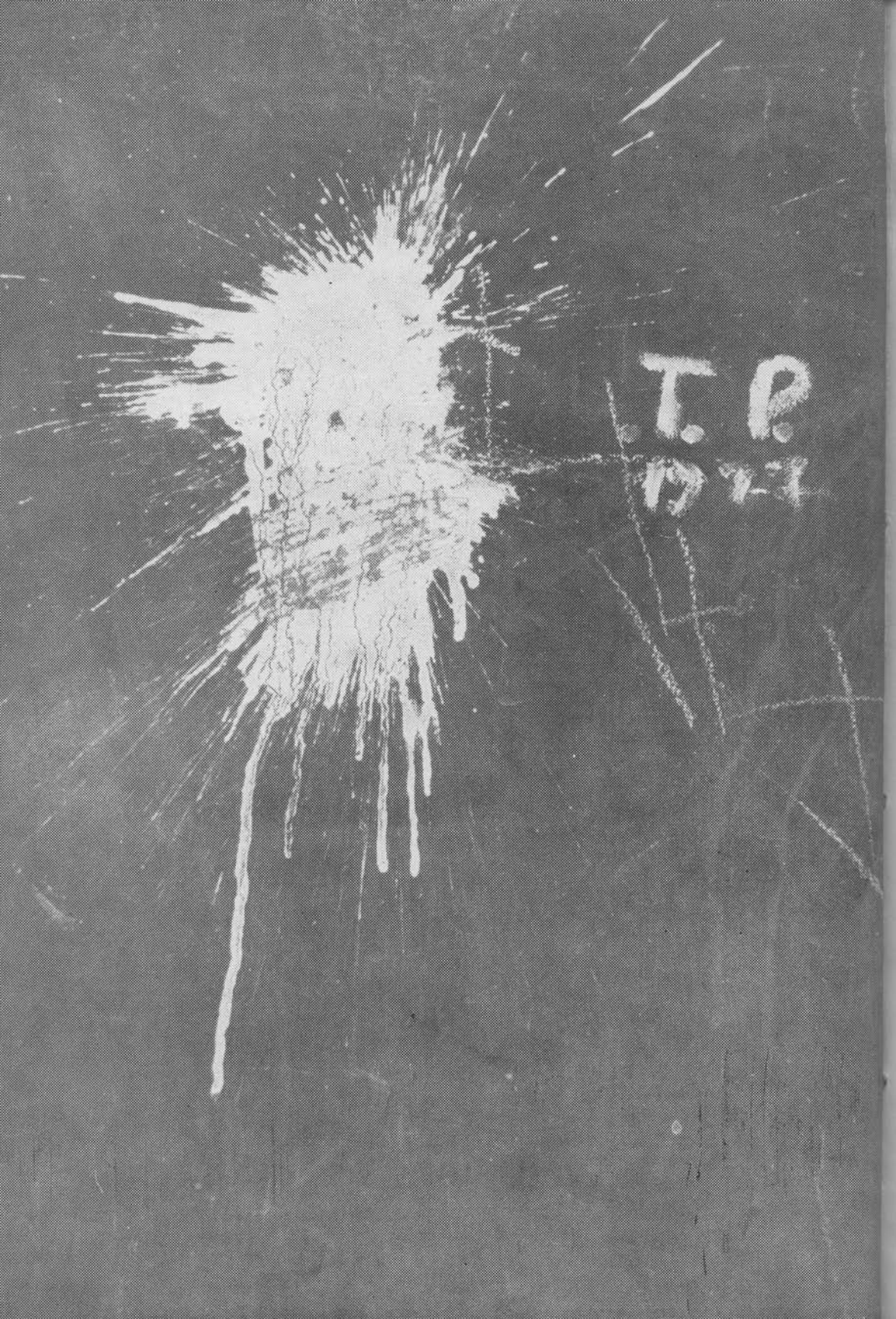
És mi az a hit, amiért — magellániszavakkal szólva — utaztál és létezel? Csak ennyi: hogy az otthoni táj hív téged; annak a vidéknek elmondhatatlan ethosza, mely hív és visszahív; erről van szó; „a végpontokon s a kezdetekben“ ugyanaz a piros, meleg lény áll; a kötet végpontján Sevilla, a kötet elején Kis-Kolozs városa; a két város hangja: egy-ugyanazon hívás, egy-ugyanazon szó.

A téged napról napra újjászületető FÖNIX mutatja meg neked sorsodat („Megvillantja jelenedet és annak tagadását, ott megleled sorsodat“). Ez a sors most már a sajátod, te választottad, Magellán vagy. De a megváltás nem *egyszerű*. Hanem *egyszeri*. Holnap ismét újjá kell születned. Az újjászületés, ha tudatos vagy, írja Egyed Péter, benned „napról napra megterem“. És: „megszámolható, hogy hányszor újrakezded, hányfele darabolódik az egyetlen kezdet“ (65.).

Egyed Péter a legutolsó versben néz először farkasszemét az énjében megbúvó egyéb énekkel — ezt a szembenézést készítette elő maga az egész kötet, erre volt jó — a lebontott és újraépített tudatban, melyből az egyedi önmagát újrendező mechanika kimosta a múlt ballaszt voltát, ismét ott kujtorog és sündörög a vénember. Ugyanaz, aki kezdetül fogva ott leselkedett, majdani énedként épülve rá a maira. De mekkora szerencse! Ő fog meghalni, megvált téged, te örökéletű maradsz. Költőhangod téri örökkévalóságban őriz meg téged. Ezzel a kijelentéssel ér véget a *Capriccio* című vers, mely a kötet összefoglalásának tekinthető. „Festő vagyok. Villamos oszlop, lábam földbe túrva“ — kezdődik a vers, és az oszlop panaszkodik, hogy nem lehet mozgó ember, mert kötve tartják a huzalok. Le kellene szagatni őket, persze. De „ezek táplálnak, övük vászonra alakított színem, formám“ stb. Hogyan lehetne nélkülük élni, akik a világgal való kapcsolatot jelentik? És mégis, egyszer csak elszakadnak a fémkigyók, a tápláló huzalok, a világgal öt összekötő vezetékek — itt következik a már idézett könyörgés: „Ó, ne szakítsatok le a világ testéről...“ És ekkor jön az újjá-, a festő költővé-születése; a lélekben ott-zsúfolódó emberkéek szóhoz jutnak, s a beszéd polifóniája szédítő — ezeknek az emberkéeknek „egy a szájuk“ — a költő szája. Az egyén, a tudat, a személyiség újjászü-

SZABÓ BÉLA
FOTÓI
FELÜLET ÉS
SZINTÉZIS
CURRICULUM
VITAE

letett: „Költő leszek, mikor eddig halott hangom megszületik.“ Az újjászületett festőből költő lett. Mi változott? Honnan az eddig halott hang? Mi változott? Hogy szóhoz jutottak a költő száján át mások, megannyi hang, egy kollektivitás személytelen beszédritmusai? Kik beszélnek? Az ejtőernyősök például. Hallgassuk meg őket, némelyek úgyis azt suttogják Egyedről, hogy valóságtól elvonatkoztatott, de — sőt — ettől elszakadó világának nincs sok köze a realitásokhoz. Egy erdőszélen sötét, korahajnali férficsapat készülődik: „Az ejtőernyősök ácsok, kőművesek“ — „póternyő nélkül, / az ernyőkben kenyér, szalonna“ — ezoterikus dolgok ám ezek, találunk itt valóságtól való elrugaszkodást, csakhogy ezúttal nem Egyed rugaszkodott el a valóságtól. Mások. Akik letagadnák e kötetből nemcsak a szalonnát, kenyeret, ingázó ácsokat — ez még nem volna baj, e kötet nem ettől jó kötet —, hanem azt a cselekvésre ösztönző moralitást és humanizmust, melynek tudomásul nem vételehez nem botfűl, hanem botoszív és botmentális szükségeltetik. Feleljünk nekik a *Tisztán* című vers utolsó három sorával, ezen belül is az utolsó három szóval:

*elmondható, hogy részvételünk a harcon
több mint bátoraságos körültekintés
s egy párbeszédnyi mosoly nyaldossa arcom*

LÁZOK JÁNOS

Miért nyávognak a vasmacskák?

Szöcs Géza második kötetének gondolatvilágáról

*Mert a költészet tagadás. Ha
nem más; legalább tagadás.*

BRETTNER GYÖRGY

1.1. A kilátótorony, Szöcs Géza második kötetének címadó szimbóluma, már *Forrás*-kötetében felbukkan egy elszigetelt kép erejéig:

*görbe fafogú vaslétra visz az égbe itt
szalad fel néha a vasmacska, hogy horgonyként
szakadjon bele
a feketé kemény mederbe amelyben a föld folyik*

(Az író és a kerekék)

Az első benyomás senkit se tévesszen meg: az idézet elemei szigorú logika alapján szerveződnek egységbe, a képzavar határát súroló formamegoldásokat a költői „üzenet“ lényege teszi indokolttá. Két toposz (föld, ég) és a kiragadott idézet szűkebb, versnyi kontextusa segít értelmezni a fenti négy sort: bizonyos esetekben — más lehetőség híján — a költészet az a megnyilvánulási mód, amely „vasmacska nyávogásaként“ realizálja önmagát, csak a paradoxon, az antinomikus gondolkodás révén vállalkozhat a valóság lényegi megragadására.

(A „fafogú vaslétra“ jelzős szerkezet elsődleges 'sín' jelentésén kívül elvontabb jelentéssel is rendelkezik: ösképe, a „fából vaskarika“ kifejezés a mindennapi nyelvhasználatban is a paradoxon leggyakoribb jelölője.)

Szöcs Géza ugyanis már első kötetében az antinomikus szerkezetű gondolkodás gerillaharcát hirdette meg; de ami ott még a primér élmények laza összefogása és (vagy) „játszi-játék“ (Bretter) volt, az itt, második kötetében kristályosodik olyan formateremtő elvvé, amely végső soron a kötet szerkezetét, a versek ciklusokba rendezését is meghatározza.

Az antinomikus gondolkodásséma kettős szerkezetének az egész kötetten végigvonuló, szimmetrikusan ellentett kettősségű formamegoldások felelnek meg, különösen a kulcsversek esetében. Szöcs gondolkodói teljesítményét bizonyítja, hogy ezt a kettősséget az emberi létben objektíve meglévő dualizmus pólusaiként tárgyasítja: új kötetének versei az emberi lét társadalmi meghatározottsága és öntörvényűsége közti ellentmondásos, dinamikus tendenciájú egység erővonalait rajzolják ki.